

Az osztrák közjog tanítása.

Írta: EÖTTEVÉNYI NAGY OLIVÉR.

A kassai kir. állami jogakadémia tanári kara javaslatomra feliratot intézett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz, hogy hívja fel a hazai egyetemek jogi facultásait, valamint a jogakadémiákat arra, hogy az osztrák közjognak *speciális collegiumokban* való előadását vegyék fel állandó tantervükbe, vagyis gondoskodjanak arról, hogy ez a stúdium minden esztendőben tényleg előadassék. Felterjesztésünket kellőleg megokoltuk s a minister úr javaslatunkat a jog- és államtudományi karokhoz véleményezés végett le is küldte. Ez idő szerint – mikor e sorokat írom – nem ismeretes még az összes karok állásfoglalása, de a dolognak közérdekű volta miatt talán nem czélszerűtlen, ha a kérdést a nagy nyilvánosság előtt is megbeszélés, illetve megvilágítás tárgyává tesszük, ily módon remélve, hogy az ügy iránt szélesebb körök érdeklődését is felkeltjük, sőt kilátásunk nyílik talán arra is, hogy az ellenérveket is meghallgatva, ennek a minden kétséget kizárólag közérdekű jogtanítási problémának a megoldása végett mindnyájunkat megnyugtató végeredményhez jutunk.

Megokoltnak tartom a kérdésnek a közönség szélesebb köreiből való tárgyalását annál inkább, minthogy értesülésem szerint foglalkozott azzal a Jogakadémiai Tanárok Országos Egyesületének ez évi április hó 18-án Budapesten tartott gyűlése is, amelyen megjelenni – sajnos – nem nyílt alkalom, minthogy pedig ez ügy a nevezett gyűlés tárgysorozatában nem szerepelt, nem volt módomban az ott javaslatom ellenében megnyilvánult felszólalások érveit ellen írásbeli előterjesztés útján sem okaimat kifejteni. Mintegy a javaslatom védelmére s az általam elfoglalt álláspont mellett szóló érvek

kényszerítenek tehát arra, hogy azokat a szélesebb nyilvánosságunk is előadjam.

Kétségbevonhatatlan tény, hogy Ausztriával meglehetősen szoros közjogi kapcsolatban élünk, hisz a *pragmatica sanctio* értelmében a magyar birodalom és az Ő Felsége uralkodása alatt lévő többi országok *individuliter ac inseparabiliter* együttesen birtoklandók és kormányzandók. Ezen a közjogi alapon épült fel az osztrák-magyar dualismust megteremtő 1867-iki kiegyezés is és a közös, valamint a közös egyetértéssel intézendő ügyeknek a jelzett törvényben megállapított *complexuma*. Azt hiszem, teljesen felesleges egy magyar közjogász részéről annak a különös hangsúlyozása, hogy mi magyarok sem a *pragmatica sanctio*t, sem pedig a dualismust nem foghatjuk fel akként, mintha ez által az osztrák-magyar közjogi viszony a magyar államisággal ellentétes szorosabb összeköttetést létesített volna köztünk és Ausztria közt, semmint az Magyarország állami függetlensége szempontjából megengedhető volna, szóval, hogy azt a függetlenséget, melyhez minden körülmények közt ragaszkodunk s mely közjogi helyzetünknek is megfelel, korlátok közé szorítottuk, vagy a kapcsolatot államiságunk kárára a monarchia érdekében tovább fejlesztettük volna. Viszont azonban az is elvitázhatatlan tény, hogy Ausztriával közjogi kapcsolatban vagyunk s ennek a viszonyoknak az alapja két fontos törvényünk, a *pragmatica sanctio* s az ennek alapján felépült 1867: XII. t.-cz. Nem tekintve tehát azt, hogy vajjon ez a mai közjogi kapcsolat megfelel-e mindnyájunk közjogi ideáljának, vagy sem, a döntő az, hogy tényleg létezik. Ebből pedig az a további következtetés folyik, hogy nekünk elvitathatlan érdekünk Ausztria közjogi szerkezetét, különösen pedig a nevezett államnak arra vonatkozó törvényes határozmányait megismerni, melyek az osztrák-magyar közjogi viszonyra vonatkoznak. De tévedés volna azt hinni, hogy a *pragmatica sanctio* és az 1867-iki kiegyezés osztrák közjogi értelmezésének és szabályozásának a megismerése által már kimerítettük ebbeli teendőinket. Ellenkezőleg. A dualismusból folyó s majd minden esztendőben egyik, vagy másik szempontból elbírálást kívánó intézmények, a hadsereg kérdései, a külügyi problémák, a vám- és kereskedelmi szerződések, a bankügy stb. évente meg-

újulólág teendőink közé iktatják a két állam közjogi viszonyának helyes megítélését és megoldását. Nézetem szerint tehát nem lehet tagadni azt, hogy Ausztria közjogi szerkezetének s különösen a dualismust érintő törvényhozási ténykedéseinek alapos ismerete nélkül közjogi képzettségünk hiányos.

Az osztrákok – természetesen a maguk szempontjából – régen felismerték már ennek a tételnek az igazságát. Közjogi kézikönyveikben – tanúság erre közkézen forgó műveik egész sorozata, ULBRICH, GUMFLOWITZ, HERRNRITT és mások munkái – a magyar közjog fontosabb intézményeit és rendelkezéseit beható ismertetés tárgyává teszik. Nekik ezzel az a céljuk, hogy jogtanuló fiatalságukat az Ausztriával közjogi kapcsolatban élő Magyarország közjogának alapelveivel megismertessék s elérjék azt, hogy az a fiatal ember, aki valamelyik osztrák egyetemen jogot végzett, a mi hazánk közjogi viszonyairól is tájékozva legyen. Igaz, hogy ők ezt azzal a célzattal teszik, hogy az *összmonarchiának* általuk úgyszólván kivétel nélkül elfogadott jogeszméjét is szolgálják, Ausztria alkotmányjogába éppúgy beleillesztve a magyar közjog vezérelveit, mint ahogyan mi a magyar közjog keretében tárgyaljuk Horvát-Szlavonországok közjogi helyzetét is. Ámde, ha valahol jogosult volna az a felfogás, hogy a cél szentesíti az eszközt, úgy itt valójában ennek a tételnek a megfordítottjaként állíthatnánk fel azt a tételt, hogy az eszköz szentesíti a célt, mert az eszköz, ahogyan azt eléri, kétségkívül előnyös reájuk nézve, ily módon könnyű szerrel megismerve hazánk fontosabb közjogi törvényeit is. *A végeredmény tehát az, hogy az osztrák jogi egyetemet végzett egyének legalább nagy vonásokban tájékozva vannak Magyarország közjogáról is.*

De tovább megyek. Az *összmonarchia* célzatával dolgozó újabb osztrák közjogi írók – BERNATZIK, TÜRBA, STELNACKER, TEZNER s mások – akkor, mikor ezt a nekünk mindenképpen gyűlöletes s általunk minden körülmények közt perhorreskálendő irányzatot szolgálják, a magyar közjog-történetébe mélyednek, apróra kikutatják minden, az ő álláspontjukat csak némileg is támogató törvényhelyeinket s *ezekből kovácsolnak fegyvert ellenünk.* Elég e téren arra rámutatnunk, hogy az utolsó tíz esztendőnek mindazok a tudományos, vagy legalább is a tudomány mezébe burkolt

munkái, melyek évezredek alkotmányunk kincseit az *összmonarchia* látászögéből igyekeznek pozdorjává törni, a magyar közjognak és a magyar alkotmánytörténetnek – bár irányzatosan magyarázott, sőt a legtöbbször félremagyarázott – tételeiből kísérlik meg a maguk felfogásának a bizonyítását eszközölni. Ez pedig másként, mint a magyar közjog egész anyagának az ismerete nélkül nem lehetséges. Azok az idők már elmúltak, amikor közjogi ellenségeink csak vádaskodtak s állításaiknak az alapja egyedül ez ellenünk érzett gyűlölet volt. Ma ők már tanulnak, apróra széjjelszedik közjogi törvényeinket s ha valahol csak egy kis rést találnak, amelyen át az *összmonarchia* délibábját a valóság mezébe tudják öltöztetni, ott ezt megtenni el nem mulasztják. E tekintetben is éppen az említett osztrák közjogászok eléggé ismert munkáira hivatkozunk, melyek lépten-nyomon egy-egy magyar törvény valóságos, vagy vélt hézagába, téves terminológiájába kapaszkodva, mutatják ki, illetőleg igyekeznek kimutatni az általuk képviselt irány helyességét, vagyis azt, hogy Magyarország a teljes állami függetlenséget már a mohácsi vész óta nem élvezte.

Micsoda ezzel szemben a mi kötelességünk? *Semmi esetre sem a struczpolitika*, vagyis az, hogy fejünket a homokba dugva, ne vegyünk tudomást az ő érveléseikről. Ez már azért is helyrehozhatatlan hiba volna, mert ők oly nyelven irnak, amely a culturvilágban a mienkénél hasonlíthatatlanul jobban, sokkal jobban van elterjedve s mely ennél fogva alkalmas arra is, hogy az író eszméit sokkal szélesebb köröknek tegye hozzáférhetővé, mint ahogy a mi hazai nyelvünkön megjelent munkák erre képesek volnának. De helytelen politika volna az osztrák részről tett támadásokat negligálni azért is, mert ez könnyen a beismerés, a védekezni nem tudás látszatát keltheti még azok előtt is, akik különben rokonszenveznek velünk. Ámde hogyan védekezzünk a támadás ellen? Lelkes tirádákkal, ősi alkotmányunk szentségébe vetett subjektív hitünkkel semmi esetre sem, mert ez csak a mi házi ügyünk. Mi meg vagyunk a szívünk mélyén győződve arról, hogy a támadások igaztalanok, sőt nem egyszer rosszhiszeműek és ezt bizonyítani is tudjuk. Csakhogy a nagy világ előtt annak lesz a végső fokon igaza, aki tudományos

állításait ellenvetés nélkül közre adta, vagy aki ellenfele állításait tudományos alapon megczáfolta. Épp azért elengedhetetlen, hogy mindazok, akik a közéletben Ausztriával szemben bármily alkalommal is szóhoz jutnak, tisztában legyenek nemcsak a mi közjogunk rendelkezéseivel, hanem az osztrák közjog egész szerkezetével, tanaival is, mert csakis így lesznek abban a helyzetben, hogy a két – egymással kétségkívül ellentétes – közjogi felfogás harczában a magunk igazát meg tudják védeni. Szánalmas annak a perbeli félnek a szerepe, aki csak a maga igazát bizonyíttgatja, de a másik fél állításait czáfolni nem képes. Az osztrákokkal való harc pedig nemcsak a papíron folyik, sőt azt tapasztaljuk, hogy parlamentjeinkben, sajtónkban s a közélet számos egyéb, modern megnyilvánulási formájában is mindennapos az. Miként vértessük fel tehát arra a harcra törvényhozásunk tagjait, sajtónk munkásait s más, a fórumon küzdő elvtársunkat, ha elzárjuk előle ellenfele harci készségének a megismerhetését? Meggyőződésem szerint tehát nem férhet kétség ahhoz, hogy amint az osztrák politikai és tudományos világ – bár más czélzattal – bepillantást szerez a mi közjogunkba, azonképpen nekünk is kötelességünk az ő közjogukat közelebről megismerni.

Nagy elégtételemlre szolgál tehát POLNER ÖDÖN-nek az a czikke, melyet a *Magyar Figyelő* 1913. évi április hó 16-iki számába irt *Osztrák közjog* című munkámról s különösen hálás vagyok neki azokért a bevezető szavakért, melyeket az osztrák közjog előadásának, illetve megismerésének a szükségességéről irt. »Sajátságos jelensége közéletünk orgánumainak – írja POLNER – hogy a velünk egy uralkodó alatt élő másik országnak, melylyel nemcsak szoros jogi kapcsolatban vagyunk, de melylyel a gazdasági érdekeknek és a társadalmi kölcsönhatásnak számtalan szála fűz össze, belső viszonyaival alig törődnek valamit. Egyik oka ennek a nem-törődömségnek talán Magyarország saját egyéniségének és önállóságának féltése és az a hit, hogy nem foglalkozva Ausztria belső állapotaival, a magyarságnak teszünk szolgálatot. *Semmi sem tévesebb ennél a hitnél és ha van okunk félteni Magyarországot önállóságát és egyéniségét Ausztria felől, eljárásunk hasonlatos a struczmadáréhoz, amely a közelgő*

vihar elől a homokba dugja a fejét, hogy ne halljon és lásson semmit, de máskülönben védtelenül kiszolgáltatja inadat a rázúduló veszedelemnek»

POLNER-nek ezt a véleményét nemcsak azért vélem fontosnak, mert ő mint a magyar közjognak hosszú idő óta rendkívüli egyetemi tanára kétségkívül illetékes arra, hogy az osztrák közjog elvei megismerésének a szükségességéről is nézetet nyilvánítson, hanem főként azért, mert ő mint az igazságügyministerium X. ügyosztályának a főnöke, amely ügyosztálynak a közjogi ügyek általában s ezek során a Magyarország és Ausztria közt fennálló viszonyból folyó kérdések is közvetlen hivatali ressortjába tartoznak, számtalanszor tapasztalhatta, hogy az osztrák közjog ismeretére égető szükség van, sőt anélkül ministeriumaink az Ausztriával folyó tárgyalásoknál egyáltalában el sem lehetnek. Ami pedig a nagy, alapvető fontosságú ügyekben a ministeriális ügykörre nézve jelentőségteljessé teszi az osztrák közjog elveinek az ismeretét, az részleteiben számos alkalommal érezteti hatását a törvényhatósági és községi tisztviselők munkájában is, mert ezeknek a teendőjük az egyes osztrák hatóságokkal való érintkezés a közigazgatás ezerféle változatában.

De hogy speciálisan magyar szempontból is mily szükséges nekünk az osztrák közjog megismerése, azt egy hozánk nagyon is közelálló közjogi kérdéssel kívánom igazolni. Az 1867-iki kiegyezési törvény tudvalevőleg magyar alkotás. Magyar főben fogamzott meg a dualismus gondolata, a magyar törvényhozás tette ezt magáévá s O Felségét magyar részről sikerült ennek a megoldási módnak megnyerni. Az osztrákok elé már csak befejezett tényeket állítottak, hisz addig, míg mi itthon a kiegyezési törvényt tárgyaltuk, az osztrák parlament nem volt együtt s csak akkor kezdte meg a kiegyezés kérdésének törvényhozási taglalását, mikor minálunk az már szentesített törvény volt. Elégszer fel is panaszojják nekünk azt, hogy mi őket *fait accompli* elé állítottuk. De a maguk módja szerint meg is bosszulták ezért magukat rajtunk. Az ő kiegyezési törvényüknek már a címe is negatiója a dualismusnak (*az osztrák monarchia minden tartományát érintő közös ügyekről* szól az), maga a törvény tartalma pedig lépten nyomon bebizonyítja azt, hogy míg a mi kiegyezési törvényünknek az

alapeszméje a magyar birodalom függetlensége, amelyet csakis a közös ügyekben, a *pragmatica sanctio* szellemének megfelelőleg, korlátozunk némileg, addig az osztrákok idevágó törvényeinek az alapeszméje, mely törvényük rendelkezéseiből is félreismerhetetlenül megállapítható, az *összmonarchia*, a *birodalom egysége*, melyből nekünk, a mi önállóságunknak csak *engedményeket* tettek. Mi azután ennek a következménye? Az, hogy az osztrák-magyar közjogi viszonyból eredő *bármely* vitás kérdés elbírálása, az osztrákok ellentétes álláspontjának a megczáfolása elképzelhetetlen anélkül, hogy az osztrák törvényt ne ismernők. íme, csak egyetlen példa is mily élenken bizonyítja azt, hogy az osztrák alkotmányjog ismerete nélkül abban az immár négyszáz esztendőös harcban, melyet nemzeti, alkotmányos intézményeinkért folytatunk Ausztria ellen, lehetetlen a helyünket megállani.

Azonban menjünk egy lépéssel tovább. Nemcsak a közélet porondján küzdő politikusnak, publicistának s más harczosnak van szüksége erre, hanem a közigazgatás akár-melyik ágában működő tisztviselőnek is. Mily gyakori az érintkezés Ausztria hatóságaival a közigazgatás legkülönfélébb fokozatain, a ministeriumoktól le egészen a községekig! S az a tisztviselő, akinek ezt az érintkezést le kell bonyolítania, esetleg még azzal sincs tisztában, hogy Ausztriának minő hatóságai vannak, melyeknek mi tartozik a hatáskörébe? Ez a mai helyzetben nemcsak hogy előfordulhat, hanem – ha az illető tisztviselő magánszorgalomból nem kutat utána – természetes is, hisz hol tanulta volna meg Ausztria közjogi szerkezetét? Alig lehet tehát tagadni, hogy az osztrák közjog ismerete sokkal szélesebb körökben is kívánatos, sőt nélkülözhetetlen, mint éppen a közélet exponált harczosainál.

Végső eredményben azután nem nélkülözheti ezt bármely művelt ember sem. Hisz a hírlapok cikkei, Ausztria politikai küzdelmei s az ezekről szóló tudósítások megértése egyenesen megkövetelik, vagy legalább. is felette óhajtandóvá teszik az osztrák alkotmány ismeretét. Hogy itt ismét csak egy és pedig megint actualis példával éljek, a most nálunk annyira vitatott választójogi reform vajjon nem kelti-e fel önkéntelenül is minden, a közügyek iránt érdeklődőben azt a vágyat, hogy megismerje a velünk szomszédos s velünk közjogi

kapcsolatban élő állani választójogát? Nem egy kérdésben ugyanis élénken érezzük az onnan jövő eszmék hatását, tehát természetes, hogy meg szeretnők ismerni azok lényegét eredetét és megoldási módozatait is.

Úgy vélem, ezekkel sikerült igazolnom az osztrák közjog tanításának a szükségességét. De most azután egy oly mozzanatra kell még rámutatnom, amely ellen nem lehet eléggé védekezni s melyet ugyan egész közjogi felfogásom, irodalmi munkásságom és katedrai működésem nemcsak hogy kizár, de amely ellen való védekezésnek még a szükségességét is ab ovo képtelenségnek kell minősítenem, de amely esetleg mégis felhozható az osztrák közjog tanítása ellen. *Ez pedig az az érv, hogy az osztrák közjog főiskolai tanításával mintegy mi magunk is az összmonarchia eszméjének tennénk szolgálatot*, elismerve ez által, hogy érdekel, érint bennünket az ő közjoguk is!

Mivel egyáltalában nincs kizárva, hogy az osztrák közjog előadásának elvi ellenségei ezt azzal okadatolják, hogy azáltal, ha jogi főiskoláinkon az osztrák közjogot is tanítjuk, egyúttal – legalább hallgatagon – beismerjük Ausztriával való szorosabb kapcsolatunkat is, amely azután az összmonarchia eszméjét erősítené meg: könnyű volna ezt az ellenvetést azzal czáfolni meg, hogy egy *idegen* állam törvényeit *nem* ismerni még nem hazafiasság s azokat megismerni még nem feladása a függetlenségünknek. Minél többet tanulunk és tudunk, annál nagyobb sikerre lehet kilátásunk is. A felvetett kérdés azonban nézetem szerint sokkal komolyabb, semhogy azt ily könnyen lehetne elintézni. Czáfoljuk meg tehát az ellenvetést.

Azt már kimutattuk, hogy az osztrákok előadják a mi közjogunkat s ezzel el is érik azt, hogy ők tájékozottak ami alkotmányunk főbb intézményeiről. Azt is említettük, hogy az újabb osztrák közjogászok mélyrehatóan, bár irányzatosan bonczolgatják a mi közjogunk történeti előzményeit s tételes intézményeit. Vajjon szabad-e tehát nekünk ezzel szemben egyszerűen a negligálás álláspontjára helyezkednünk? Czélt érünk-e ezzel? Szolgáljuk-e ezzel nemzetünk függetlenségének az ügyét? És kicsoda lesz nyertes ebben a küzdelemben, az-e, aki a magáén kívül a másíknak a jogát is ismeri, vagy pedig

az, aki ellenfele jogától irtózik? Azt hiszem, ebben a harcban a nagy világ ítélőszéke előtt mi maradunk alul, ha a negligálás kétségkívül kényelmesebb álláspontjára helyezkedünk.

Kérdés azonban, hogy vajjon, ha mi egy más állam közjogával foglalkozunk, elismertük-e ez által a mi közjogi hozzájárulásunkat, vagy éppen annak a felettünk való hegemóniáját? Igaz, hogy az osztrákokkal évszázadok óta folyó harc s az ő összmonarchicus felfogásuk esetleg az ő túlzóikban azt a véleményt keltheti fel, hogy íme, mi is elismerjük fölényüket, mert tanuljuk is már az ő alkotmányukat. De vajjon lehet-e reánk nézve irányadó az, hogy a túlzók mily értelmezést *imputálnak* elhatározásunknak s nem az-e a döntő, hogy *nekünk* mi a célunk ezzel? Kishitőség volna a mi részünkről ugyanis az, ha azért nem mernénk az osztrák ügyekkel foglalkozni, mert esetleg ezt egyik-másik osztrák tudós, vagy író a *Gesamtmonarchie* diadalának tekinthetné! Hisz még akkor is, ha közjogukkal tényleg foglalkoznánk, nem az volna reájuk a fontos, hogy osztrák közjogot tanítunk, hanem az, hogy az ő közjogi felfogásuk szerint tárgyaljuk ezt a stúdiumot, ami pedig eo ipso ki van zárva. Én sem tartanám továbbá megokoltnak azt, hogy az osztrák közjogot *kötelező* tantárgyként tanítsuk, de nem tudom belátni, hogy a *specialis collegiumok* sorában, amilyenek tartására minden közjogtanár kötelezve van, miért ne lehetne ezt a mi reánk kétségkívül fontos stúdiumot több joggal előadni, mint akárhány egyéb idevágó problémát? A kérdés súlypontja tehát éppen ezen van: a *specialis collegiumon*, amivel ki van mondva az is, hogy a magyar jogi főiskolák egyáltalában nem tekintenek ezt a tárgyat *kötelező* stúdiumnak, tehát olyanak, amelyet minden magyar jogásznak hallgatnia *kell*, hogy jog végzettségi bizonyítványt kaphasson. Amde hogy ennek a tudománynak a megismerésére minden jogi főiskolán a fiatalságnak *alkalmat* adjunk, ennek a szükségességétől szintén nem tudnék elzárkózni. Hisz alkalmat adunk számos egyéb szakkérdés megismerésére is, mennyivel megokoltabb volna tehát ezt egy oly stúdiummal megtenni, amelynek *gyakorlati előnyeit* is élvezhetné majdan a hallgató.

A magyar-bosnyák gazdasági központ – élén LÁNCZY

LEÓ-val – nemrég mozgalmat indított abban az irányban, hogy a bosnyák jogot is adják elő minden jogi főiskolánkon. Én a magam részéről ezt az eszmét is melegen pártolom, mert tudom és érzem, hogy Boszniára vonatkozó és oly gyakran hirdetett történeti jogaink csak akkor lesznek élő valósággá, ha az annektált tartományokat megismerjük, ha ott összekötéseket szerzünk, szóval, ha ott megvetjük a lábunkat. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha megtanuljuk jogrendszerüket is, sőt ha nemcsak magunk szerzünk tájékozottságot az ottani köz-, magán-, hitel- s büntetőjogi viszonyokról, hanem informálni tudjuk ezekről azokat a kereskedőket, iparosokat és mezőgazdákat, valamint azokat a nagyobb vállalatokat is, amelyek ott lenn akarnak letelepedni, ott óhajtanak maguknak existenciát teremteni s ott kívánják a magyar suprematiát a közgazdasági tevékenység erejével megszilárdítani. Ha tehát bosnyák földön is egyedül akkor leszünk képesek igazán nemzeti politikát folytatni, midőn előzőleg megszereztük az ott való érvényesülés feltételeit, tehát az ottani közviszonyokat megismertük: akkor lehetetlen be nem látnunk, hogy Ausztria ellen sem hadakozhatunk az ő viszonyaik ismerete nélkül s minthogy köztünk különösen a közjogi ellentétek élesek, éppen közjogi helyzetüket nem szabad ignorálnunk.

Rámutattam fentebb, hogy *absurdum az még gondolatnak is*, mintha az általam felvetett terv útján az Ausztriával való szoros közjogi kapcsolatot óhajtanám még szorosabbra fűzni. Hisz évek óta élőszóval és a nyomtatott betű erejével hirdetem a külföldön, de különösen az osztrák közéleti férfiak által beszélt német nyelven *a mi* közjogi igazságainkat. Ebben a küzdelemben, melyet különben egyáltalában nem tekintek érdemnek, csupán hazafias kötelességnek, egyetlen végső eszme irányított engem a múltban s ez fog irányítani a jövőben is; ez pedig *az intransigens magyar közjogi álláspont*. Amikor tehát az osztrák közjog tanításának az eszméjét éppen én vettem fel, bizonyára minden jóhiszemű ellenfelem eo ipso kizártnak tekinti ezzel azt a célt, hogy ily módon én, mint magyar közjogász, az osztrák-magyar közjogi viszonyt kívánám szorosabbra fűzni, vagy pláne – *risum teneatis amid* – az összmonarchia eszméjének akarnék szolgálatot tenni! Csakhogy viszont az is meggyőződésem, hogy merev

elzárkózás útján soha az osztrákokkal sikeres tudományos és politikai harcot nem vívhatunk meg. Mert amint a modern hadvezér igyekszik az ellenség hadállásáról, harci készségéről, felszereléséről biztos tájékozódást szerezni, mielőtt döntő ütközetbe bocsátkoznék: éppúgy mi is csak akkor vívhatjuk meg az *összmonarchia* lovagjaival a csatát, ha épp oly jói ismerjük meg az ő közjogukat s alkotmányfejlődésüket, mint ahogyan azt ők mivelünk cselekedték.

Közjogi igazainknak a külföldi irodalomban annyi kitűnő szolgálatot tett egyik vezető politikusunk, APPONYI ALBERT GRÓF, tavaly a budapesti Szabad Egyetemen tartott előadás-sorozatában éles elmével szedte darabokra az *összmonarchia* tudósainak az érveléseit, melyekkel hazánk függetlenségét akarták azok lerombolni. Kérem most már, hogy melyik irányzat tesz tehát nagyobb szolgálatot a mi közjogi önállóságunk ügyének, az-e, amely kikutatta ekként az osztrák közjog rejtett zugait is s innen merítette az anyagot az ellenünk szőtt érvek megsemmisítésére^ vagy pedig az, mely *azért, hogy utóbb valaki ne gondolja rólunk, hogy mi alárendelteknek érezzük magunkat*, inkább meg sem tanulja ellenségünk jogrendszerét? Azt hiszem, a felelet erre nem lehet vitás.

Ez évi április 19-én ünnepelték meg az osztrák hivatalos körök az osztrák *pragmatica sanctio* létrejöttének kétszázados évfordulóját s ezt felhasználták arra, hogy a *birodalom* oszthatatlanságának az eszméjét az egykorú okiratok kiadásával dokumentálják. Ezek sorában foglal helyet a horvát rendek 1712-iki határozata is, melylyel – felkínálkozva Bécsnek - annak daczára, hogy erre közjogi helyzetükből kifolyólag joguk nem volt, külön, önállóan vetették alá magukat a dynastia leányági örökösödésének, igaz, hogy ezt ott fenn sem tekintették végleges elintézésnek, sőt a horvát rendek a *mi* *pragmatica* *sanctiónk* elintézésénél országgyűlésünkön résztvettek s ez által elismerték azt, hogy ebben a kérdésben csupán a magyar birodalom törvényhozó szerve volt jogosítva határozni. De nem kell-e ebben a tényben, a horvát határozat *publikálásában* is az *összmonarchia* eszméjének a szolgálatát látni? És nem érdekünk-e nekünk az, hogy belemélyedjünk ennek a fontos közjogi alaptörvénynek az *osztrák felfogás*

szerint való bírálatába is, hogy a magunk igazát annál inkább bebizonyíthassuk? Mi helyesebb: az-e, ha mi büszke önérzettel constatáljuk azt, hogy az osztrákok itt is túllóttek a czélon, de a *pragmatica sanctio* egész joganyagának, létrejövetei formájának s ennek sorában osztrák közjogi értelmezésének a kapcsán a mi álláspontunk külön voltát, alkotmányos tekintetben is specialis elbírálásunkat *nem* igazoljuk, vagy pedig az, hogy *megismerve az osztrák közjogi fejlődést és érvelést*, szembeállítjuk azt a magunké\al s abból vonjuk le a javunkra szóló következtetéseket?

Természetes és jogi érvelésre sem szoruló vágyunk az, hogy a velünk állandó érintkezésben élő szomszédunk viszonyait ismerjük; ismerjük gondolkozását, velünk szemben elfoglalt álláspontját. És akkor az tartson vissza bennünket ettől, hogy ő ebből esetleg azt a subjectiv meggyőződést, vagy éppen csak gyanút meríthetné, hogy mi az ő viszonyainak a megismerése révén az ő *felsőbbségét* elfogadjuk? Sokkal önérzetesebbeknek kell lennünk, közjogi függetlenségünk, évezredes alkotmányunk intézményeibe vetett hitünknek sokkal mélyebbnek kell lennie semhogy ilyen, az ellenségünk részéről netán felmerülő gyanú megfoszthatna bennünket attól a törekvéstől, hogy alaposan megismerjük az ő helyzetét!

De fejezzük be a vitát. Kapcsolatunk ellenére is sok tekintetben ellenséges a viszony miköztünk és Ausztria közt. Mi jobb: az-e, ha nem ismerjük ellenfelünket, vagy az, ha ismerjük őt? Ez a kérdés lényege. A választ minden tárgyilagos gondolkodó s az ügyet – a kifejtett érvek megfontolása után – ekként megítélő egyénre rábízhatjuk. Épp azért nem lehet aggódnom amiatt, hogy előbb-utóbb az összes illetékes tényezők be fogják látni a felvetett eszme hézagpótló voltát s amit a múltban elmulasztottak, sőt ami ellen talán még ma is ellenszევvel vannak, azt sietnek majd valóra váltani.